

2003. Αναπαράσταση της Σταύρωσης σε επαρχία της Γαλλίας. Ως και θρησκευτικές τελετές επιστρέψαν στην Ελλάδα για να εξορκίσουν τον καύσωνα που σκότωσε περισσότερους από 15.000 πλικιώμενους

Του EMMANUEL LE ROY LADURIE

πό τον τίτλο «*Κλίμα, καταγίδες και θύελλες, φύση και πάθη*» ένα διεθνές συνέδριο συγκέντρωσε στο Παρίσι κλιματολόγους, λογοτέχνες και ιστορικούς υπό την αιγίδα της Σορβόννης και του Ιδρύματος Σενζέ-Πολινιάκ. Οι διακυμάνσεις του κλίματος έγιναν καλύτερα γνωστές μετά την ωραία ανακάλυψη του Ζαν-Πιερ Λεγκράν, ο οποίος ανέσυρε από τα αρχεία την πρώτη – και αξιοσημείωτη – γνωστή μετεωρολογική ταξινόμηση, που κατήρτισε επί δεκαετίες ο γιατρός Μορέν, σύγχρονος του Λουδοβίκου ΙΔ'. Ενα θέμα το οποίο κυριάρχησε – είτε ρητώς είτε εμμέσως – σε αυτή τη συγκέντρωση ήταν ωστόσο η πολιτικοποίηση του κλίματος. Συνδέεται με ένα αγωνιώδες ζήτημα της εποχής μας, πολυσυζητημένο αλλά αδιαμφισβήτητο, το οποίο λέγεται φαινόμενο του θερμοκηπίου, υπερθέρμανσης του πλανήτη ή, όπως έλεγαν παλαιότερα, υπερβολική παραγωγή «ανθρακικού αερίου».

Στη Γαλλία η (πρόσφατη) πολιτικοποίηση του κλίματος συνδέεται με δύο σημαντικά γεγονότα: τη θύελλα του 1999 και τον καύσωνα του 2003. Δεν είναι βέβαιο ότι η θύελλα είχε σχέση με το «global warming», όπως υποστήριξε η Αντρέ Κορβόλ, μία από τις συνέδρους. Ήταν ωστόσο αρκετά βίαιη ώστε να προκαλέσει ένα κύμα διαμαρτυριών εναντίον της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας μας, η οποία κατηγορήθηκε ότι δεν πρόβλεψε την καταστροφή.

■ Οι καύσωνες «καίνε» υπουργούς

Ακόμη περισσότερο πολιτικοποίηθηκε ο καύσωνας του 2003, του πιο θερμού καλοκαιριού από τα τέλη του 14ου αιώνα σύμφωνα με τα θερμομετρικά στοιχεία και, για τις παλαιότερες περιόδους, τις καταγραφές των ημερομηνιών του τρύγου. Εξαιτίας αυτού του επεισοδίου το 2003 σημειώθηκαν 15.000 επιπλέον θάνατοι, κυρίως ηλικιωμένων. Το μετεωρολογικό γεγονός ήταν έχω από τον κανόνα, δύσκολο να προβλεφθεί. Με παράλογο τρόπο αποφάσιστηκε ωστόσο η παύση του υπουργού Υγείας Ζαν-Φρανσουά Ματεϊ.

Ποια είναι η προέλευση αυτής της περιέργης διανοητικής διαδικασίας, η οποία οδηγεί σε μια πολιτικοποιημένη θεώρηση των κλιματικών συνθηκών, παρ' ότι αυτές είναι κατ' αρχήν μη πολιτικές; Μια πρώτη εξέταση μας στρέφει, ανατρέχοντας στον χρόνο, προς την κατεύθυνση των μεγάλων καυσώνων της Ιστορίας. Ήταν όλοι πολύ πιο δολοφονικοί από τον μεταγενέστερο συνάδελφό τους του 2003. Το 1719 ένα ξηρό και καυτό καλοκαίρι προκάλεσε τον θάνατο όχι 15.000 αλλά 450.000 άτομων (από τα 22 εκατομμύρια των υπηκόων του Λουδοβίκου ΙΕ') επιπλέον της φυσιολογικής επήσιας θνησιμότητας. Στη δημιογραφική κλίμακα της θημερινής Γαλλίας (60 εκατ. κάτοικοι) θα είχαμε 1.227.000 θανάτους.

Ο κ. Εμανουέλ Λε Ρουά Λαντυρί είναι ιστορικός, καθηγητής του College de France.

Πόσοι «Ματεϊ» θα έπρεπε να θυσιαστούν για να κατευναστεί ο εθνικός ψευδοθυμός;

Η θνησιμότητα των παλαιότερων εποχών αφορούσε, κυρίως, όχι ηλικιωμένους αλλά μωρά και παιδιά των οποίων οι ψυχούλες πήγαιναν κατ' ευθείαν στον Παράδεισο. Η επίσημη Ιστορία της Αντιβασιλείας δεν αναφέρει καν αυτή τη σφαγή των αθώων. Αιτία της ήταν η μαζική δυσεντερία που είχε ως συνέπεια τον καύσωνας του 1718.

Η στάθμη των φρέάτων και των ποταμών κατέβηκε υπερβολικά. Το νερό μολύνθηκε, μα παρ' όλα αυτά το άγιον (του Μεδάρδου ή του Ματθαίου, λόγου χάριν) επειδή ο άγιος, παρ' ότι τόσο ισχυρός, δεν φρόντισε να κάνει τη δουλειά του, να ηρεμήσει τις κακοκαρίες που ευθύνο-

οποία παράγει, ως συνέπεια, εξεγέρσεις για την επιβίωση). Διασπέριει την, απόλυτα ανακριβή, ιδέα της συνωμοσίας της πείνας, η οποία δίθενε εξυφραίνεται από τον βασιλιά, τις ματρέσες ή τους υπουργούς του, εις βάρος του λαού. Η χαμένη σοδειά είναι ωστόσο συνήθως «καρπός» ενός καιρού ο οποίος δεν ευνοεί το στάρι που σπείρεται, φυτρώνει και μετά θερίζεται. Στην

αρχαϊκή της μορφή η πολιτικοποίηση του κλίματος συνίστατο στο μαστίγωμα, το κάψιμο ή το ρίξιμο στο νερό του αγάλματος του άγιου (του Μεδάρδου ή του Ματθαίου, λόγου χάριν) επειδή ο άγιος, παρ' ότι τόσο ισχυρός, δεν φρόντισε να κάνει τη δουλειά του, να ηρεμήσει τις κακοκαρίες που ευθύνο-

μί, εξεγέρσεις εναντίον των «πταιτών της πείνας του λαού». Το ίδιο περίπου συνέβη το 1846-48. Γύρω στο 1830 περίοδοι υγρασίας, βροχοπτώσεων ή παγετού, εχθρών του σταριού, ενισχύουν τη μαχητική θέρμη ενός όχλου ο οποίος θεωρεί ότι υποστίζεται. Το 1815-1816 η μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου της Ταμπόρα στην Ινδονησία γεμίζει με σκόνη την αιγαίνησα παφαίρα δύλου του πλανήτη. Η πρωινή μείωση της ήλιακής ακτινοβολίας και των σοδειών των στιγμών κάνουν να βγουν στους δρόμους διαδηλωτές έξαλλοι εναντίον της ακρίβειας και των Βουρβόνων.

Μετά τη δεκαετία του 1860 τα προβλήματα του φωμιού λύνονται. Τα στιγμάτα μεταφέρονται με τα αιμόπλοια και τον σιδηρόδρομο, έρχονται από τη Ρωσία και την Αμερική.

■ **Τα δισέγγονά μας θα μας κατηγορήσουν κάποτε, και δικαίως, ότι ανατρέψαμε την αιώνια τάξη των αγρών. Θα μας κρατήσουν κακία για αυτόν τον 21ο αιώνα που θα φέρει στη Μάγχη τις θερμοκρασίες των Τροπικών**

τους η καθεμία, εν πλήρει αδιαφορία της κοινής γνώμης. Επομένως οι ρίζες της πολιτικοποίησης του κλίματος δεν πρέπει να αναζητηθούν στη δολοφονική πλευρά του καύσωνα. Εγώ θα τοποθετούσα μάλλον τον πρωταρχικό σπόρο αυτής της πολιτικοποίησης στα προβλήματα ανεφοδιασμού, στην έλλειψη στιγμών – του καθημερινού φωμιού, κεντρικού προβλήματος άλλων εποχών, όπως είναι σήμερα ο μηνιαίος μισθός.

Ο από την άποψη του φωμιού αμφισβητήσας 18ος αιώνας στιγματίζει τις έλλειψεις στις σοδειές, τη θηντομότητα της στιοδείας, την ακρίβεια (η

νται για την καταστροφή των στιγμών.

■ Διαδηλωτές κατά... ηφαιστείου

Υστερά από αυτές τις, λίγο πρωτόγονες, ιεροτελεστίες, κάνει την εμφάνισή της η εξέλιξη: αρχίζουν να κατηγορούν τον μονάρχη ότι κερδοσκοπεί με τα αλεύρια, ενώ η έλλειψη εξηγείται φυσικότατα από τις κατακλυματικές βροχές που προηγήθηκαν του θερισμού. Μεταξύ των χιλιάδων «αιτίων» της Γαλλικής Επανάστασης συμπεριλαμβάνεται ο καύσωνας του 1788: καμένη σοδειά, πανάκριβο φω-

μί, επίρριψη των κατηγοριών στην πολιτική εξουσία ωστόσο συνεχίζεται, αικαίδια. Στις αρχές του 20ού αιώνα τρία ωραία καλοκαίρια (από το 1904 έως το 1906), σε συνδυασμό με την προσθήκη ζάχαρης στο κρασί και τις εισαγωγές από την Αλγερία, προκαλούν πλεόνασμα στην παραγωγή οίνου. Οργή των αμπελουργών του Λανγκνότ: κατηγορούν την κυβέρνηση Κλεμανσόν και οργανώνουν, εναντίον των «δυναστών» του Παρισού, τον ακαταπόντι Κόκκινο Νότο. Από το 1910 ως το 2000 η επίρριψη των κατηγοριών στην πολιτική εξουσία ανθεί και πάλι. Για το πλε-

όνασμα της παραγωγής των στιγμών και των φρούτων και τις συνεπαγόμενες δυσκολίες στην πώλησή τους δεν φταίει ο καυτός ήλιος, αλλά η κυβέρνηση ή το υπουργείο Γεωργίας. Και αργότερα: για τους ανεπαρκείς μισθούς, την οικονομική κρίση, την ανεργία, ευθύνονται το υπουργείο Οικονομίας, η προεδρία της Δημοκρατίας. Τεχνητή πολιτικοποίηση των τάσεων της οικονομίας;

■ Η ανατροπή της αιώνιας τάξης

Ο καύσωνας του 2003 άνοιξε ίσως μια νέα πολιτικοποίηση της κλιματικής μεταβολής. Θα δούμε λοιπόν το φαινόμενο του θερμοκηπίου να τίθεται υπό κατηγορίαν, και μαζί με αυτό και τις κυβερνήσεις. Αυτό συνέβη ήδη το 2005, όταν η Λουιζιάνα καταστράφηκε από τον κυκλώνα Κατρίνα. Και αύριο: Δεν θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε μόνο ξαφνικές αυξήσεις της θνησιμότητας, όπως το 2003. Θα ανησυχούμε για την ξηρασία στη Νότια Γαλλία και στην Ιβρική Χερσόνησο, τις όλες και πιο συχνές πυρκαϊές των δασών, την ξηρασία της Βόρειας και της Κάτω Σαχάρας Αφρικής. Μήπως θα πρέπει να περιμένουμε, τότε, νέα κύματα μετανάστευσης από την Αφρική προς την Ευρώπη, τα οποία θα προκαλέσουν προβλήματα ενσωμάτωσης, αναπόφευκτα πολιτικοποιημένα;

Τα δισέγγονά μας θα μας κατηγορήσουν κάποτε, και δικαίως, ότι ανατρέψαμε την αιώνια τάξη των αγρών. Θα μας κρατήσουν κακία για αυτόν τον 21ο αιώνα που θα φέρει στη Μάγχη τις θερμοκρασίες των Τροπικών, συνοδευόμενες από απρόβλεπτες βροχοπτώσεις.